

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Viktora Kučery a soudců Mgr. Tomáše Blažka a JUDr. Jakuba Camrdy v právní věci žalobců: **a) L. S., b) L. S., c) Mgr. P. S.**, zastoupeni JUDr. Josefem Moravcem, advokátem se sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti žalovanému: **Zeměměřický a katastrální inspektorát v Brně**, se sídlem Moravské náměstí 1/1, Brno, **za účasti:** I) P. M., II) J. M., III) M. M., o kasační stížnosti žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 31. 10. 2023, č. j. 62 A 39/2023-177,

t a k t o:

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalovanému **s e** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **n e p ř i z n á v á .**
- III.** Osoby zúčastněné na řízení **n e m a j í** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í:

1. Vymezení věci

[1] Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj, pracoviště Boskovice (dále jen „katastrální úřad“), rozhodnutím ze dne 6. 12. 2022, č. j. OR-525/2022-731-45, rozhodl dle § 45 odst. 3 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), že parcely číslo st. Xa, st. Xb, st. Xc, 1132/72, 1419, Xd a Xe v katastrálním území J. jsou v katastru nemovitostí

evidovány podle výsledků obnovy katastrálního operátu novým mapováním. Zároveň zamítl námitku žalobkyně a) a F. S. (dále také „původní žalobci“) proti nesprávně zjištěnému průběhu hranic mezi parcelami č. Xd a č. 1132/72 a mezi parcelami č. Xd a č. Xe a dále proti skutečnosti, že nový operát neobsahuje výsledky zjišťování průběhu hranic mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xc a mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xa. Žalovaný rozhodnutím ze dne 30. 3. 2023, č. j. ZKI BR-O-8/143/2023-4, zamítl odvolání původních žalobců a potvrdil uvedené rozhodnutí katastrálního úřadu. Proti rozhodnutí žalovaného podali původní žalobci žalobu, kterou zamítl Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem. Původní žalobci podali proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost. Dne 5. 2. 2024 zemřel F. S., Nejvyšší správní soud proto usnesením ze dne 6. 8. 2024, č. j. 5 As 277/2023-40, rozhodl o procesním nástupnictví za uvedeného původního žalobce, a to tak, že v řízení o kasační stížnosti se jako s žalobci pokračuje s žalobkyní a) a s žalobci b) a c).

2. Rozhodnutí krajského soudu

[2] Krajský soud v napadeném rozsudku nejprve konstatoval, že část žalobní argumentace směřovala nikoliv proti rozhodnutí žalovaného, nýbrž proti vstupu sousedů na pozemek původních žalobců bez jejich povolení. Původní žalobci proti vstupu sousedů na jejich pozemek brojili žalobou na ochranu před nezákonným zásahem, kterou ale krajský soud odmítl pro opožděnost usnesením ze dne 20. 1. 2021, č. j. 30 A 203/2020-69. Krajský soud zároveň nezjistil žádnou souvislost mezi tvrzeným neoprávněným vstupem sousedů na pozemek původních žalobců a výsledným znázorněním hranic mezi pozemky v katastrálním operátu. Mimo předmět řízení dle krajského soudu směřovaly dále námitky týkající se hranic mezi pozemky původních žalobců a družstva ZEPO Bořitov. Tyto pozemky nebyly předmětem řízení o námitce proti obnovenému katastrálnímu operátu.

[3] K namítaným procesním pochybením správních orgánů krajský soud uvedl, že k vytyčení hranic byli původní žalobci vyzváni opakovaně, jak v oznámení o obnově katastrálního operátu novým mapováním vyvěšeném dne 16. 1. 2020 na úředních deskách obce a katastrálního úřadu, tak v pozvánce ke zjišťování průběhu hranic ze dne 18. 6. 2020. Správní orgány tak postupovaly v souladu s § 47 vyhlášky č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška). Při obnově katastrálního operátu v rozsahu katastrálního území zároveň dle krajského soudu nelze každého účastníka opakovaně poučovat o každém jednotlivém detailu, přičemž o podstatných okolnostech byli původní žalobci včas poučeni.

[4] Nedůvodnými krajský soud shledal také námitky, podle nichž se pracovnice katastrálního úřadu při zaměřování průběhu hranic nepředstavily, nelegitimovaly a nepoučily původní žalobce o jejich právech a povinnostech, zejména o nemožnosti vzít zpět jednou daný souhlas se zaměřenými hranicemi. Původní žalobci byli předem upozorněni na návštěvu pracovníků katastrálního úřadu a identita těchto pracovníků jim musela být zřejmá ze soupisu nemovitostí, který podepsali. Pokud měli o identitě úředních osob pochybnosti, mohli je k legitimaci vyzvat. Správní orgány dle krajského soudu poskytují přiměřené poučení o procesních právech a povinnostech dotčených osob, nikoliv o tom, která práva tyto osoby nemají.

[5] K námitkám, že pracovnice katastrálního úřadu nevyzvaly původní žalobce k vyznačení hranice, neoznámily zahájení jednání ani jeho konec a nesdělily, které parcely budou předmětem zjišťování hraničních bodů, krajský soud uvedl, že začátek i konec jednání

pokračování

je zřejmý z faktického průběhu zaměření pozemkových hranic. Začátek je zřejmě ohraničen příchodem komise a konec podpisem soupisu nemovitostí, případně jeho odmítnutím. Také to, které parcely jsou předmětem zaměření, je naprosto zřejmé zejména z místa, kam jsou zúčastnění pozváni, z vyznačených hranic a soupisu nemovitostí včetně přiloženého nákresu. Krajský soud nepovažoval za nutné provést důkaz diplomovou prací, na kterou původní žalobci odkazovali s tím, že z ní vyvozovali, jak má správný postup při zaměření pozemkových hranic probíhat.

[6] Krajský soud nepřisvědčil ani námitce, že předseda komise nesplnil svou povinnost dle § 42 odst. 3 katastrálního zákona, jestliže neupozornil přítomné, že vyznačení hranice v původním katastrálním operátu neodpovídalo skutečnému průběhu. Dále konstatoval, že z mapy před a po obnově je zřejmé, že průběh hranice se výrazně neliší, a pouhou vizuální kontrolou nelze v tomto případě odhalit rozdíl mezi hranicí skutečnou a hranicí zobrazenou v katastru.

[7] K namítaným nedostatkům soupisu nemovitostí krajský soud uvedl, že komise se ke zjišťování průběhu hranic u sporných pozemků dostavila dne 20. 7. 2020. Vedle sousedů byli zjišťování průběhu hranic přítomni žalobkyně a) a L. S. [nyní žalobce b)], který na základě plné moci zastupoval původního žalobce. Z ničeho není patrné, že by žalobkyně či L. S. v jeho průběhu vznášeli jakékoliv námítky, zároveň podepsali soupis nemovitostí č. 284. Jeho přílohou je náčrt zjišťování hranic, v němž jsou vyznačeny lomové body sporných hranic pozemků. Krajský soud proto nepřisvědčil námitce, že komise sama určila a vyznačila hranici. Podle krajského soudu zároveň z ničeho neplyne, že by správní orgány nerespektovaly hranice vyměřené v rámci komplexních pozemkových úprav. Naopak, tam, kde byly lomové body zaměřeny v rámci pozemkových úprav, katastrální úřad z těchto bodů vycházel a průběh hranice nevyšetřoval. K námitce, že nový operát neobsahuje výsledky zjišťování průběhu hranic mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xc a mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xa, krajský soud uvedl, že původní žalobci neumožnili pracovníkům katastrálního úřadu vstup na příslušné pozemky. Při obnově operátu proto byly body převzaty z dosavadního katastrálního operátu. Tuto situaci zavinili původní žalobci a nebyl důvod, aby katastrální úřad na své náklady prováděl opětovné zjišťování hranic. Krajský soud také neshledal, že by správní orgány přistupovaly k původním žalobcům nestandardně nebo šikanózně. O nestrannosti úředních osob nevznikly během řízení pochybnosti.

[8] Dále se krajský soud zabýval tím, jaký dopad má dodatečně vyjádřený nesouhlas původních žalobců se zjištěným průběhem hranic na zákonnost obnoveného katastrálního operátu, respektive žalobou napadeného rozhodnutí. Krajský soud konstatoval, že obnova katastrálního operátu novým mapováním je postupem směřujícím k obsahové aktualizaci katastrální evidence. Katastrální úřad není vůbec nadán pravomocí rozhodovat o existenci či o rozsahu vlastnického práva k nemovitostem, rozhoduje pouze o tom, jak budou hranice pozemků vyznačeny v katastrální evidenci.

[9] Krajský soud dodal, že námitkové řízení není součástí tvorby katastrálního operátu, ale prostředkem přezkumu, zda katastrální úřad postupoval při obnově katastrálního operátu v souladu s právními předpisy. Námitkové řízení tedy nemůže sloužit k tomu, aby si dotčení vlastníci na základě vyloženého katastrálního operátu rozmyšleli, zda pro ně nebyl výhodnější původní stav evidence. Účastníci řízení mohou v námitkovém řízení zjištěný

průběh hranic zpochybnit. Měli by však uvést, v čem došlo k pochybení správních orgánů, nesprávnosti nebo nedorozumění, které lomové body byly použity nesprávně, resp. které lomové body byly ve skutečnosti místo nich vlastníky odsouhlaseny, a uvést konkrétní skutečnosti a důvody námitek. Původní žalobci však uplatnili pouze obecná tvrzení, že přes odsouhlasené lomové body v průběhu zjišťování hranic nebyl průběh hranice mezi vlastníky nesporný, že považovali za správné jiné lomové body a že hranice by proto měly být vyšetřeny opakovaně. Původní žalobci dále odkazovali na ortofoto, kde se ale z povahy věci nezobrazuje hranice přesně. Tato tvrzení krajský soud nepovažoval za dostačující. Podle krajského soudu nic nezaručuje, že pokud by byly skutečně hranice pozemků zjišťovány opakovaně a znovu odsouhlaseny, že by si původní žalobci svůj souhlas znovu nerozmysleli. Krajský soud uzavřel, že správní orgány nepochybily, pokud ze zjišťování průběhu hranic vycházely jako z podkladu pro obnovený katastrální operát. Zároveň zdůraznil, že vlastnické právo původních žalobců při tomto evidenčním zjišťování hranic nebylo dotčeno.

3. Kasační stížnost a vyjádření žalovaného

[10] Žalobci (dále také „stěžovatelé“) navrhuji, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení z důvodu nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem, vad řízení před správním orgánem, nepřezkoumatelnosti rozsudku krajského soudu a nezákonnosti rozhodnutí o odmítnutí návrhu nebo o zastavení řízení [§ 103 odst. 1 písm. a), b), d) a e) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“)].

[11] Stěžovatelé předně namítají, že napadený rozsudek je nepřezkoumatelný a že krajský soud pouze nekriticky převzal argumentaci žalovaného. Krajský soud porušil jejich právo na spravedlivý proces tím, že nehodnotil navržené důkazy jednotlivě a ve vzájemných souvislostech, hodnocení krajského soudu bylo „zjevně podjaté“. Z audiozáznamu pořízeného dne 11. 11. 2020 v areálu ZEPO Bořitov, kterým původní žalobci dokládali nezákonný postup katastrálního úřadu, krajský soud vyvodil absurdní závěr, že z něj nejsou patrné žádné intriky. Záznam přitom dokládá, že šetření hranic probíhalo bez faktické účasti původních žalobců. Rovněž neprovedení důkazu diplomovou prací svědčí o tom, že krajský soud nebyl nestranný, neboť zabránil pro správní orgány „nepříznivé konfrontaci“. Také tvrzení krajského soudu, že nelze následně odvolat souhlas udělený k okamžiku zjišťování průběhu hranic, nemá oporu v zákoně. Krajský soud tak nadřadil zájmy ostatních dotčených vlastníků nad právo stěžovatelů určit ze své vůle hranice svých pozemků. Zároveň předvídal, že by původní žalobci v případě nového šetření průběhu hranic opět odvolali svůj souhlas. Uvedené skutečnosti také svědčí o tom, že krajský soud nerozhodoval nestranně.

[12] Podle stěžovatelů dále členové komise vstoupili do obydlí původních žalobců po skončení jednání na základě tvrzení, že si přišli ještě něco ověřit. Souhlas stěžovatelky se vstupem členů komise byl zneužit vlastníky sousední nemovitosti k obhlídce rekonstruované stavby původních žalobců, tím došlo k narušení jejich soukromí. Toto „*vniknutí do obydlí*“ původních žalobců není ani zaznamenáno v soupisu nemovitostí. Stěžovatelé tak nesouhlasí s krajským soudem, že začátek šetření je ohraničen příchodem komise a konec šetření podpisem soupisu nemovitostí. Stěžovatelé poukazují také na šetření hranic v areálu ZEPO Bořitov, na které nebyli původní žalobci ani pozváni. Rozporují přitom závěr krajského soudu, že původní žalobci měli podat námitku proti postupu

pokračování

správního orgánu po vyložení operátu k nahlédnutí. Stěžovatelé se v této souvislosti dovolávají zásady „z bezpráví nemůže vzejít právo“.

[13] Stěžovatelé rovněž namítají, že výzvy k doplnění podání byly šikanózní, neboť katastrální úřad požadoval po původních žalobcích údaje, které už měl k dispozici. Dále uvádějí, že na seznámení s podklady pro vydání rozhodnutí původní žalobci požadovali, aby jim byly předloženy důkazy, které mají podstatný vliv na rozhodování správního orgánu, a aby jim bylo sděleno, co tyto důkazy osvědčují. Předložen jim byl celý spis, katastrální úřad tedy porušil práva původních žalobců garantovaná v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelé odmítají také závěr krajského soudu, že původní žalobci byli řádně poučeni o procesních právech a povinnostech.

[14] Podle stěžovatelů dále platí, že nikdo jiný než vlastník pozemku není oprávněn určit, kudy vede jeho hranice. Jestliže hranice sporných pozemků nebyly trvale označeny, měl katastrální úřad vyzvat původní žalobce, aby tak učinili dočasným způsobem a k označení trvalým způsobem jim měl stanovit lhůtu. Katastrální úřad není oprávněn určit hranice za vlastníky, a to ani v případě, že by je na jeho výzvu vlastníci odmítli určit. Jestliže průběh hranice za původní žalobce vyznačovaly pracovnice katastrálního úřadu, postupovaly v rozporu s § 50 odst. 2 katastrální vyhlášky. Stěžovatelé v této souvislosti namítají, že zjišťování průběhu hranic probíhalo dle „*přípraveného scénáře, který nepočítal s aktivním zapojením vlastníků*“.

[15] Z jednání katastrálního úřadu původní žalobci usoudili, že pokud nebudou s hranicí určenou katastrálním úřadem mezi parcelami č. Xd a č. 1132/72 souhlasit, hranice bude převzata z dosavadní katastrální mapy, a budou tak nadále vlastníky části tarasu. Žádná zjištěná změna nebyla uvedena na soupisu nemovitostí č. 284 a ani předseda komise neupozornil přítomné na nesoulad skutečného průběhu hranic s jejich vyznačením v platném katastrálním operátu. Teprve při nahlédnutí na vyložený obnovený operát původní žalobci zjistili, že při podpisu soupisu nemovitostí jednali v omylu. Nemohlo se tak jednat o projev jejich skutečné vůle.

[16] Stěžovatelé nesouhlasí s žalovaným ani krajským soudem, že v ortofotu se hranice nezobrazuje přesně. V této souvislosti odkazují na Technickou zprávu k ortofotografickému zobrazení ČR dostupnou na geoportal.cuzk.cz. Rozporují také závěr krajského soudu, že ortofoto přesně neodpovídá katastrální mapě. Ze všech původními žalobci předložených katastrálních map s ortofotem je zřejmé, že nově zjištěné lomové body na tarasu jsou v ortofotu zobrazeny správně. Stěžovatelé poukazují také na fotografie z místa, které dle nich svědčí o nesprávně zjištěném průběhu hranice. Tyto důkazy podle stěžovatelů nebyly provedeny, což považují za porušení práva na spravedlivý proces. Za nepravdivé stěžovatelé označují tvrzení krajského soudu, že z mapy před a po obnově je zřejmé, že průběh hranice se výrazně neliší. Mapy, které toto mají dokládat, žalovaný záměrně předložil v malém měřítku, aby se rozdíl jevil jako nepatrný.

[17] Podle stěžovatelů dále nebyla splněna podmínka, že všichni vlastníci s hranicí souhlasili. Poukazují na neúčast vlastníků sousední nemovitosti při zjišťování průběhu hranic. Postup katastrálního úřadu, který označil vlastnickou hranici za přítomnosti pouze vlastníků jednoho z hraničících pozemků a vlastníky druhého hraničícího pozemku se zjištěnou hranicí pouze seznámil, nebyl dle stěžovatelů v souladu s právními předpisy.

Stěžovatelé v této souvislosti poukazují na vyjádření jedné z osob zúčastněných na řízení k žalobě a namítají, že krajský soud tento „*důkaz*“ neprovedl ani nehodnotil. Stěžovatelé rozporují také závěr krajského soudu, že původní žalobci neměli právo na opakované zjišťování průběhu hranic, pokud je sami napoprvé zmařili. Podle stěžovatelů to byl ale katastrální úřad, kdo způsobil, že hranice nebyly vyšetřeny řádně a včas.

[18] Žalovaný se ve stručném vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnil se závěry krajského soudu a navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

[19] Osoby zúčastněné na řízení se ke kasační stížnosti nevyjádřily.

4. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[20] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost byla podána včas, směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je podání kasační stížnosti přípustné, a stěžovatelé jsou řádně zastoupeni. Poté přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů, ověřil při tom, zda netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti, a dospěl k následujícímu závěru.

[21] Kasační stížnost není důvodná.

[22] Nejvyšší správní soud se předně zabýval námitkou nepřezkoumatelnosti rozsudku krajského soudu. Vlastní přezkum rozhodnutí soudu je totiž možný pouze za předpokladu, že se jedná o rozhodnutí srozumitelné, z jehož odůvodnění je zřejmé, jakými úvahami se soud řídil při hodnocení skutkových i právních otázek a jakým způsobem se vyrovnal s argumenty účastníků řízení. Zrušení rozhodnutí pro nepřezkoumatelnost je nicméně vyhrazeno těm nejzávažnějším vadám rozhodnutí, kdy pro absenci důvodů či pro nesrozumitelnost skutečně nelze rozhodnutí meritorně přezkoumat. Konstatování nepřezkoumatelnosti by tedy mělo být v soudní praxi spíše výjimečné, „*není-li z odůvodnění rozhodnutí krajského soudu vůbec patrné, jak soud hodnotil podstatné důvody či skutečnosti uplatněné v rámci žalobních bodů. Naopak nelze považovat za nepřezkoumatelné takové rozhodnutí krajského soudu, z jehož odůvodnění lze (být i zohledněním celkového kontextu důvodů uvedených v odůvodnění) seznat, jaký názor krajský soud zaujal vůči důležitým skutkovým a právním otázkám podstatným pro rozhodnutí projednávané věci. Nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů nemůže být založena tím, že odůvodnění krajského soudu je pouze stručné či argumentačně chudé, popř. že krajský soud nevyvracel každý dílčí argument uplatněný účastníky...*“ (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2017, č. j. 2 As 196/2016-123, č. 3668/2018 Sb. NSS, bod 29).

[23] Napadený rozsudek je přezkoumatelný, neboť krajský soud odůvodnil své závěry srozumitelně a dostatečně podrobně se vypořádal se všemi žalobními body. Původní žalobci podali proti rozhodnutí žalovaného žalobu čítající 33 stran. Krajský soud proto postupoval zcela racionálně, pokud u každé z námitek uplatněných žalobci identifikoval jádro žalobní argumentace a k tomuto se uceleně vyjádřil. Nebylo jeho povinností vyjádřit se ke každému dílčímu tvrzení uvedenému v žalobě. Stěžovatelé ani nespecifikují, v čem přesně spatřují nepřezkoumatelnost napadeného rozsudku, pouze obecně uvádějí, že krajský soud nekriticky převzal argumentaci žalovaného. Tak tomu ale není, krajský soud se sice v mnoha ohledech ztotožnil se závěry žalovaného, doplnil je však i svými úvahami.

pokračování

[24] Nejvyšší správní soud dále konstatuje, že celá řada kasačních námitek se míjí s předmětem řízení. Jak již původním žalobcům vysvětlil krajský soud, v tomto řízení se nelze zabývat námitkami poukazujícími na vstup sousedů na jejich pozemek a do jejich obydlí. Nejvyšší správní soud stejně jako krajský soud nevidí žádnou souvislost mezi tvrzeným neoprávněným vstupem sousedů na tehdejší pozemek původních žalobců (nyní pozemek stěžovatelů) a výsledným znázorněním hranice mezi pozemky v katastrálním operátu. Krajský soud příhodně odkázal na samostatnou žalobu na ochranu před nezákonným zásahem podanou původními žalobci, kterou odmítl pro opožděnost usnesením č. j. 30 A 203/2020-69. Nejvyšší správní soud pro úplnost dodává, že kasační stížnost původních žalobců proti uvedenému usnesení krajského soudu zamítl rozsudkem ze dne 23. 7. 2021, č. j. 5 As 29/2021-45.

[25] Krajskému soudu je třeba přisvědčit také v jeho hodnocení námitek týkajících se hranic mezi pozemky původních žalobců a družstva ZEPO Bořitov. Původní žalobci neuvedli tyto pozemky ani v námitkách proti obsahu obnoveného katastrálního operátu v k. ú. J. ze dne 16. 10. 2022, ani v pozdějším doplnění těchto námitek. Za řádně uplatněné námitky nelze považovat jejich stanovisko uplatněné ještě před vyhlášením katastrálního operátu. Tyto pozemky proto nebyly předmětem řízení o námitce proti obnovenému katastrálnímu operátu. Obecný poukaz stěžovatelů na zásadu „*z bezpráví nemůže vzejít právo*“ na tomto závěru nic nemění. Ochrany práv je třeba se domáhat způsobem předvídaným příslušnými právními předpisy.

[26] Žádný smysl nedává ani uplatnění důvodu podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. v kasační stížnosti, neboť stěžovatelé napadají rozsudek, kterým krajský soud zamítl žalobu, nikoliv usnesení o odmítnutí žaloby či o zastavení řízení.

[27] Předmětem soudního přezkumu v řízení před krajským soudem bylo rozhodnutí žalovaného ve věci námitky původních žalobců proti obsahu obnoveného katastrálního operátu v katastrálním území Jablonany podané podle § 45 odst. 3 katastrálního zákona. Obnova operátu novým mapováním probíhala v daném území v letech 2020 až 2022. Původní žalobci uplatnili námitku proti nesprávně zjištěnému průběhu hranic mezi parcelami č. Xd a č. 1132/72 a mezi parcelami č. Xd a č. Xe a dále proti skutečnosti, že nový operát neobsahuje výsledky zjišťování průběhu hranic mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xc a mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xa.

[28] Obnova katastrálního operátu je činností katastrálního úřadu, jejímž cílem je vyhotovení nového souboru geodetických informací a nového souboru popisných informací v elektronické podobě, kterou zahajuje katastrální úřad bez návrhu (§ 40 odst. 1 a 3 katastrálního zákona). Je možné ji provést mimo jiné i novým mapováním, které se provádí tehdy, *pokud geometrické a polohové určení nemovitostí v důsledku značného počtu změn, nedostatečné přesnosti nebo použitého měřítka katastrální mapy již nevyhovuje současným požadavkům na vedení katastru, popřípadě dojde-li ke ztrátě, zničení nebo takovému poškození katastrálního operátu, že není možné nebo účelné ho rekonstruovat z dokumentovaných podkladů platného stavu* (§ 41 katastrálního zákona).

[29] Podle § 42 odst. 1 katastrálního zákona se zjišťování průběhu hranic pro obnovu katastrálního operátu novým mapováním provádí *podle skutečného stavu v terénu. Při zjišťování hranic lze ověřovat i další údaje, které jsou obsahem katastru. Zjišťování hranic*

provádí komise složená ze zaměstnanců katastrálního úřadu a ze zástupců obce a orgánů určených katastrálním úřadem. Předsedou komise je zaměstnanec katastrálního úřadu nebo úředně oprávněný zeměměřický inženýr určený ředitelem katastrálního úřadu. Zjišťování hranic se provádí za účasti vlastníků a jiných oprávněných. Podle odst. 2 uvedeného ustanovení předseda komise je povinen při zjišťování hranic upozornit na nesoulad skutečného průběhu hranic s jejich vyznačením v platném katastrálním operátu všechny přítomné osoby. Podle odst. 3 o výsledcích zjišťování hranic sepiše předseda komise protokol. Vlastníci a jiní oprávnění nebo jejich zástupci svým podpisem v protokolu stvrzují souhlas se zjištěným průběhem a označením hranic v terénu. Podle odst. 4 pokud dojde k rozporu v tvrzení vlastníků a jiných oprávněných o průběhu hranic pozemků, považují se za platné ty hranice, které jsou obsahem katastrálního operátu. Ve výsledcích zjišťování průběhu hranic a v obnoveném katastrálním operátu se vyznačí jako sporné.

[30] Obnova katastrálního operátu je souborem úkonů katastrálního úřadu technického a evidenčního charakteru. Obnovou katastrálního operátu nemohou být dotčeny právní vztahy k nemovitostem, není-li jejich změna doložena listinou. V rámci obnovy katastrálního operátu není katastrální úřad oprávněn jakkoliv rozhodovat o existenci či rozsahu vlastnického či jiného práva k dotčené nemovitosti (viz usnesení zvláštního senátu ze dne 15. 6. 2005, č. j. Konf 90/2004-12, č. 695/2005 Sb. NSS, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 12. 2009, č. j. 9 As 10/2009-35).

[31] Podle § 45 odst. 3 katastrálního zákona *vlastníci a jiní oprávnění mohou během vyložení obnoveného katastrálního operátu a ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy skončilo jeho vyložení, podat námitky proti obsahu obnoveného katastrálního operátu. O podaných námitkách rozhoduje katastrální úřad. Pokud je podána námitka proti obsahu obnoveného katastrálního operátu, krajský úřad ověřuje správnost údajů obnoveného operátu obdobným způsobem, jako je tomu u opravy chybných údajů již platného katastrálního operátu (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 12. 2012, č. j. 1 As 134/2012-46). Podle § 36 odst. 1 katastrálního zákona na písemný návrh vlastníka nebo jiného oprávněného nebo i bez návrhu opraví katastrální úřad chybné údaje katastru, které vznikly a) zřejmým omylem při vedení a obnově katastru, b) nepřesností při podrobném měření, zobrazení předmětu měření v katastrální mapě a při výpočtu výměr parcel, pokud byly překročeny mezní odchylky stanovené prováděcím právním předpisem.*

[32] K výkladu pojmu *zřejmý omyl* užitého ve výše citovaném ustanovení katastrálního zákona již existuje bohatá judikatura Nejvyššího správního soudu. Podle rozsudku ze dne 12. 5. 2016, č. j. 6 As 166/2015-27, „katastrální úřad je oprávněn (a povinen) opravit pouze takové údaje v katastru, které jsou chybné v důsledku zřejmého omylu. Musí zde tedy existovat rozpor mezi údaji katastru a listinami založenými ve sbírce listin. Zápis v katastru je podmíněn jednak existencí listiny, jednak tím, že tato listina má určitý obsah, ze kterého vyplývá závěr o existenci či neexistenci určitých práv nebo povinností vztahujících se k nemovitosti. Při opravě chybného údaje katastru (...) nemůže katastrální úřad vybočit ze své evidenční role a při rozhodování o opravě chybného údaje fakticky nalézat právo, tedy též posuzovat, za jakých podmínek práva vznikají, zanikají, mění se jejich obsah, přecházejí na jiné osoby. To přísluší pouze soudům v občanskoprávním řízení. Katastrální úřad může v řízení o opravě chyby katastru činit jen základní a jednoduché právní úvahy vycházející z obsahu jím zkoumaných listin a nemůže řešit sporné právní otázky.“ Obdobně v rozsudku ze dne 4. 5. 2018, č. j. 8 As 176/2017-39, Nejvyšší správní soud uvedl, že „o omyl zřejmý se jedná pouze v případě, že je chyba v katastru naprosto evidentní. Tento omyl musí být zřejmý ve vztahu ke všem dotčeným subjektům, tj.

pokračování

vlastníkům sousedících pozemků. Chyby v katastru, k jejichž zjištění se katastrální úřad neobejde bez podrobného zkoumání právní a skutkové stránky případu, nejsou způsobeny zřejmým omylem. Vedle toho pouhý nesoulad mezi hranicí v katastru evidovanou a v terénu skutečně užívanou není důvodem pro opravu údajů zapsaných v katastru (srov. rozsudky NSS ze dne 11. 1. 2011, č. 8 As 24/2010-112, ze dne 13. 4. 2017, č. 10 As 307/2016-38)“.

[33] Pokud jde o nyní posuzovanou věc, žalovaný ve svém rozhodnutí a poté i krajský soud v napadeném rozsudku podrobně vypořádali četné námitky, které původní žalobci uplatňovali proti závěru katastrálního úřadu, že obnovený katastrální operát neobsahuje chybné údaje ve smyslu § 36 odst. 1 katastrálního zákona. Není úkolem Nejvyššího správního soudu opakovat stejně podrobně hodnocení dané otázky provedené již dříve žalovaným a krajským soudem, jejichž závěry jsou logické a přesvědčivé. A to tím spíše v situaci, kdy stěžovatelé uplatňují v kasační stížnosti v zásadě stejné výhrady, jako původní žalobci v řízení před krajským soudem.

[34] Nejvyšší správní soud tedy jen ve stručnosti shrnuje, že z náčrtu zjišťování průběhu hranic vyplývá, že hranice mezi parcelami č. Xd a č. 1132/72 byla vyšetřena na rohu stavby na parcele č. st. Xb, dále dvěma lomovými body na vnější hraně tarasu a ukončena na podrobný bod převzatý z komplexní pozemkové úpravy označený č. 198-396. Mezi parcelami č. Xd a č. Xe byla hranice vyšetřena s počátkem na rohu stavby na parcele č. st. Xa, dále na rohu přístřešku, rohu zdi, betonovém sloupku, značce na kamenu, železném sloupku, železném sloupku a ukončena na podrobném bodu převzatém z komplexní pozemkové úpravy označeném č. 198-245.

[35] Za podstatné Nejvyšší správní soud považuje především to, že při zjišťování průběhu hranic mezi parcelami č. Xd a č. 1132/72 a mezi parcelami č. Xd a č. Xe byla přítomna žalobkyně a) a žalobce b), který zastupoval původního žalobce F. S. Ti průběh hranic odsouhlasili v soupisu nemovitostí č. 284 svým podpisem v souladu s § 42 odst. 3 katastrálního zákona. Nic nenavštěvovalo tomu, že by vlastníci dotčených pozemků byli ve sporu ohledně průběhu hranic. Původní žalobci měli v této fázi probíhající obnovy katastrálního operátu možnost projevit svůj nesouhlas s komisí zjištěným průběhem hranic, v tom případě by se podle § 42 odst. 4 katastrálního zákona považovaly za platné ty hranice, které byly obsahem katastrálního operátu, a ve výsledcích zjišťování průběhu hranic a v obnoveném katastrálním operátu by se dané hranice vyznačily jako sporné. Nic takového však původní žalobci neučinili.

[36] Stěžovatelé namítají, že nikdo jiný než vlastník pozemku není oprávněn určit, kudy vede jeho hranice. Jestliže hranice sporných pozemků nebyly trvale označeny, měl katastrální úřad vyzvat původní žalobce, aby tak učinili dočasným způsobem a k označení trvalým způsobem jim měl stanovit lhůtu. V této souvislosti se dovolávají § 50 odst. 2 katastrálního vyhlásky, podle něhož *lomové body vlastnické hranice označené trvalým způsobem, jejíž průběh v terénu odpovídá zobrazení v katastrální mapě nebo v mapě dřívější pozemkové evidence a vlastníci s ní souhlasí, se v terénu označí barvou. V případě, že lomové body takové hranice nejsou označeny trvalým způsobem a vlastníci se na průběhu hranice shodli, označí se tyto body dočasně, například červeně obarveným kolíkem. Označení těchto lomových bodů trvalým způsobem provedou vlastníci ve lhůtě uvedené v soupisu nemovitostí.*

[37] Nejvyšší správní soud shledal tuto námitkou nedůvodnou. Ve shodě s krajským soudem konstatuje, že v situaci, kdy lomové body nevyznačili přes včasnou výzvu a poučení původní žalobci, nic nebránilo tomu, aby je vyznačila komise. Důležité je, že tak učinila v přítomnosti původních žalobců (respektive jejich zmocněnce), kteří poté postup komise potvrdili svým podpisem soupisu nemovitostí č. 284. Uvedeným postupem byl naplněn účel § 42 katastrálního zákona.

[38] K námitce stěžovatelů, že vlastníci sousední nemovitosti nebyli přítomni při zjišťování průběhu hranic a pracovníce katastrálního úřadu je se zjištěnou hranicí pouze seznámily, Nejvyšší správní soud uvádí, že je na vlastnících sousední nemovitosti, aby namítali případné porušení právních předpisů dotýkající se jejich práv. Stěžovatelům nepřísluší činit tak za ně. K související kasační námitce, podle níž krajský soud neprovedl důkaz vyjádřením jedné z osob zúčastněných na řízení k žalobě a nijak jej nehodnotil, Nejvyšší správní soud konstatuje, že ve spise krajského soudu není založeno žádné vyjádření osob zúčastněných na řízení k žalobě. Spis krajského soudu obsahuje pouze oznámení osob zúčastněných na řízení, že uplatňují svá práva dle § 34 s. ř. s. Stěžovatelé navíc uvádějí, že se jedná o vyjádření k žalobě ze dne 21. 1. 2021, v nynější věci však byla žaloba podána teprve dne 25. 4. 2023. Stěžovatelé tak patrně odkazují na vyjádření podané v nějaké jiné věci.

[39] Stěžovatelé dále namítají, že při podpisu soupisu nemovitostí jednali v omylu. Zároveň poukazují na to, že předseda komise neupozornil přítomné na nesoulad skutečného průběhu hranic s jejich vyznačením v platném katastrálním operátu. Ani tato kasační námitka není důvodná.

[40] K obdobné námitce žalovaný v žalobou napadeném rozhodnutí uvedl, že komise při zaměření pozemkových hranic neprovádí exaktní terénní měření, ale pouze pohledově porovnává hranici nalezenou v terénu, zda nastala situace, že by svým průběhem zjevně neodpovídala zákresu v grafických podkladech při zaměření. Žalovaný do odůvodnění svého rozhodnutí vložil pro porovnání mapu platnou před obnovou, tedy katastrální mapu digitalizovanou (KMD), a výslednou mapu po obnově, tedy mapu digitální (DKM). Na základě těchto map konstatoval, že průběh hranice se výrazně neliší, pouhou vizuální kontrolou nelze v tomto případě odhalit rozdíl mezi hranicí skutečnou a hranicí zobrazenou v katastru. Žalovaný také v této souvislosti podotkl, že KMD vznikla přepracováním dříve platné analogové mapy, která měla původ v mapách tzv. stabilního katastru vzniklých mapováním v první polovině 19. století. Hranice tak byla před obnovou katastrálního operátu evidována s nízkou přesností, lomové body hranice byly získány vektorizací rastrového obrazu analogové katastrální mapy, což odpovídá nejnižší možné přesnosti podrobných bodů v katastru. Stejně jako krajský soud i Nejvyšší správní soud s tímto hodnocením souhlasí.

[41] Původní žalobci dokládali chybně vyšetřený průběh hranice jednak ortofotem (leteckým snímkem území), jednak fotografiemi pořízenými na místě samém. Jak ale příhodně uvedl žalovaný ve svém rozhodnutí, ortofoto není relevantním důkazem chybně vyšetřeného průběhu hranice, pokud k němu není doložen výsledek zeměměřické činnosti. Polohová přesnost ortofota je totiž dána měřítkem leteckého měřického snímkování, rozlišovací schopností a přesností digitálního modelu reliéfu. V aplikaci „Nahlížení do katastru nemovitostí“ dostupné na stránkách www.cuzk.cz, ve které je možné získat ortofoto připojené ke katastrální mapě, je proto uvedeno upozornění, že zjištěné hodnoty

pokračování

souřadnic a délek nelze využívat pro vytyčování hranic pozemků v terénu, tzn., že ortofoto slouží převážně pro orientaci v daném prostoru. V tomto smyslu je třeba rozumět také konstatování krajského soudu, že ortofoto přesně neodpovídá katastrální mapě. Nejvyšší správní soud považuje takový závěr za logický a ztotožňuje se s ním.

[42] Stěžovatelé při polemice s uvedeným závěrem žalovaného a krajského soudu odkazují v kasační stížnosti na Technickou zprávu k ortofotografickému zobrazení ČR dostupnou na geoportal.cuzk.cz. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že o kasační stížnosti rozhoduje zpravidla bez jednání; to znamená, že dokazování neprovádí, resp. provádí výjimečně – viz § 109 odst. 2 s. ř. s. Uvedené plyne z povahy kasační stížnosti, kdy úkolem Nejvyššího správního soudu je primárně přezkoumat závěry krajského soudu, které zaujal k jednotlivým skutkovým a právním otázkám. Všechny skutečnosti a je prokazující důkazy, které jsou rozhodné pro zjištění skutkového stavu věci, tedy musí žalobce/žalobkyně (pozdější stěžovatel/stěžovatelka) uvést a navrhnout již před krajským soudem. To stěžovatelé, respektive původní žalobci neučinili a svým přístupem v řízení před Nejvyšším správním soudem prakticky popírají kasační princip, na němž je toto řízení o mimořádném opravném prostředku postaveno (viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2012, č. j. 4 Azs 1/2011-89). V souladu s § 109 odst. 5 s. ř. s. proto Nejvyšší správní soud ke skutečnostem uplatněnými stěžovateli poté, kdy byl vydán napadený rozsudek, nemohl přihlídnout (obdobně viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 7. 2024, č. j. 5 As 298/2023-44).

[43] Nejvyšší správní soud dává za pravdu stěžovatelům v tom, že žalovaný se v žalobou napadeném rozhodnutí výslovně nevyjádřil k jimi předloženým fotografiím. Tato pochybení žalovaného však napravil krajský soud, který (ve správním spise založené) fotografie zhodnotil. Nejvyšší správní soud souhlasí s jeho hodnocením, že odchylky viditelné z přiložených fotografií jsou minimální. Fotografiemi z místa navíc z povahy věci nelze prokázat, jak byla v původním operátu vedena hranice.

[44] Lze tedy shrnout, že vizuálním srovnáním mapy platné před obnovou katastrálního operátu a výsledné mapy po obnově nelze dovodit nesoulad mezi hranicí vyšetřenou v rámci obnovy a hranicí vyznačenou v původním katastrálním operátu. Důkazem o chybně vyšetřené průběhu hranice nemůže být ortofoto ani fotografie z místa, žádný relevantní důkaz (například geometrický plán či jiný výsledek zeměměřické činnosti) přitom původní žalobci nepředložili. Nic tak nesvědčí o tom, že předseda komise nesplnil svou povinnost dle § 42 odst. 2 katastrálního zákona a že původní žalobci při podpisu soupisu nemovitostí jednali v omylu.

[45] Pro úplnost Nejvyšší správní soud dodává, že dle § 50 odst. 1 katastrální vyhlášky se průběh hranice nevyšetřuje, pokud jde o hranici na obvodu pozemkových úprav. Katastrální úřad tedy správně vycházel z lomových bodů zaměřených v rámci komplexních pozemkových úprav. Pokud jde o další lomové body, dle stěžovatelů nesprávně vyznačené komisí, Nejvyšší správní soud opětovně poukazuje na skutečnost, že ze soupisu nemovitostí nevyplývá, že by původní žalobci s takto vyšetřeným průběhem hranic nesouhlasili či k němu vznesli nějaké námitky na místě samém. Bylo přitom primárně na nich, aby určili, kudy přesně hranice v terénu prochází, případně aby vyjádřili nesouhlas s průběhem hranice vyznačeným v jejich přítomnosti členy komise.

[46] Podle stěžovatelů je dále nesprávný závěr krajského soudu, že nelze následně odvolat souhlas udělený k okamžiku zjišťování průběhu hranic. Stěžovatelé namítají, že krajský soud tak nadřadil zájmy ostatních dotčených vlastníků nad právo stěžovatelů určit ze své vůle hranice svých pozemků. Nejvyšší správní soud také v této otázce souhlasí s krajským soudem. Ztotožňuje se tedy s názorem krajského soudu, že udělení souhlasu je vázáno k určitému okamžiku, kdy dochází ke zjišťování průběhu hranic. Řízení o námitkách podle § 45 odst. 3 katastrálního zákona nelze chápat jako součást tvorby katastrálního operátu, ale jako prostředek přezkumu, zda katastrální úřad postupoval při obnově katastrálního operátu v souladu s právními předpisy. Obdobně vykládá účel řízení o námitkách také komentářová literatura (viz Šustrová, D., Borovička, P., Holý, J. *Katastrální zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, cit. dle systému ASPI).

[47] Řízení o námitkách podle § 45 odst. 3 katastrálního zákona tak nemůže sloužit k tomu, aby si dotčení vlastníci na základě vyloženého katastrálního operátu rozmysleli, zda pro ně nebyl výhodnější původní stav evidence. Stěžovatelům zároveň není upřeno právo určit hranice svých pozemků. Jak Nejvyšší správní soud vyložil výše, obnova katastrálního operátu má technický a evidenční charakter. V rámci obnovy katastrálního operátu není katastrální úřad oprávněn rozhodovat o existenci či rozsahu vlastnického práva k dotčené nemovitosti. Stěžovatelům nic nebrání v tom, aby se domáhali ochrany svých práv v občanskoprávním řízení, jestliže mají za to, že obsahem obnoveného katastrálního operátu je dotčeno jejich vlastnické právo.

[48] Stěžovatelé rozporují také závěr krajského soudu, že původní žalobci neměli právo na opakované zjišťování průběhu hranic, pokud je sami napoprvé zmařili. Podle stěžovatelů to byl katastrální úřad, kdo způsobil, že hranice nebyly vyšetřeny řádně a včas. Uvedené námitky jsou nedůvodné. Žalovaný i krajský soud jasně vysvětlili, z jakých důvodů nový operát neobsahuje výsledky zjišťování průběhu hranic mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xc a mezi parcelami č. st. Xb a č. st. Xa. Jak je patrné ze správního spisu, původní žalobci opakovaně neumožnili pracovníkům katastrálního úřadu vstup na příslušné pozemky za účelem zaměření dané hranice, a tak bylo nutné při obnově operátu převzít příslušné lomové body z dosavadního katastrálního operátu. Tuto skutečnost stěžovatelé relevantním způsobem nezpochybňují ani v kasační stížnosti.

[49] Nejvyšší správní soud neshledal ani porušení práva původních žalobců garantovaného v čl. 38 odst. 2 Listiny. Původní žalobci se mohli vyjádřit ke všem důkazům prováděným správními orgány. Nebylo povinností katastrálního úřadu v rámci seznamování účastníků řízení s podklady pro vydání rozhodnutí provádět jakousi selekci důkazů a předkládat pouze ty, které budou mít podstatný vliv na jeho rozhodování, případně vysvětlovat v této fázi řízení, co jednotlivé důkazy osvědčují.

[50] Nejvyšší správní soud shledal nedůvodnými také další kasační námitky týkající se údajných procesních pochybení správních orgánů. K obdobným námitkám, že původní žalobci nebyli řádně poučeni o procesních právech a povinnostech, že výzvy k doplnění podání byly šikanózní atd., se podrobně vyjádřil krajský soud. Nejvyšší správní soud se s jeho závěry ztotožňuje a v podrobnostech na ně odkazuje.

[51] Ke stěžovateli opakovaně uváděnému tvrzení, že zjišťování průběhu hranic probíhalo dle připraveného scénáře, a k poukazům stěžovatelů na další domnělé intriky katastrálního

pokračování

úřadu Nejvyšší správní soud odkazuje na závěry krajského soudu, že správní orgány nepřistupovaly k původním žalobcům nestandardně nebo šikanózně. Nejvyšší správní soud souhlasí s krajským soudem, že dokladem o nezákonném postupu katastrálního úřadu není ani audiozáznam pořízený dne 11. 11. 2020 v areálu ZEPO Bořitov. Jak příhodně konstatoval krajský soud, původní žalobci uvedli jedinou konkrétní okolnost svědčící o možné podjatosti členů komise, a to skutečnost, že starosta obce a jejich soused P. M. jsou členové zastupitelstva a mají řadu společných vazeb. Nejvyšší správní soud souhlasí s krajským soudem, že v případě obce s necelými pěti sty obyvateli nejde o nic neobvyklého a sama o sobě tato skutečnost nemůže zpochybnit nestrannost starosty a celé komise.

[52] Stěžovatelé také namítají, že hodnocení krajského soudu bylo „zjevně podjaté“. Pokud by ve věci skutečně rozhodoval vyloučený soudce, řízení před krajským soudem by z tohoto důvodu bylo zmatečné ve smyslu § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s. Stěžovatelé však dovozují údajnou absenci nestrannosti soudců krajského soudu v podstatě jen z toho, že krajský soud nepřisvědčil žalobním námitkám uplatněným původními žalobci. Z pouhého nesouhlasu s hodnocením věci provedeným krajským soudem však nelze dovozovat podjatost rozhodujících soudců. Krajský soud také řádně zdůvodnil, proč nepovažoval za nutné provést důkaz původními žalobci předloženou diplomovou prací.

5. Závěr a náklady řízení

[53] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud uzavírá, že neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji podle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[54] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatelé nebyli úspěšní, a nemají tedy právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému by dle pravidla úspěchu ve věci náhrada nákladů řízení náležela; žádné náklady nad rámec běžné správní činnosti však nevynaložil, proto mu soud náhradu nákladů v řízení o kasační stížnosti nepřiznal. Osobám zúčastněným na řízení nebyla uložena žádná povinnost, v souvislosti s jejímž plněním by jim vznikly náklady (§ 60 odst. 5 s. ř. s.). Nejvyšší správní soud proto rozhodl tak, že osoby zúčastněné na řízení nemají právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 30. srpna 2024

JUDr. Viktor Kučera
předseda senátu

